

concepts, words, and phrases that EFL learners will one day be able to draw on in their real-life interaction with other speakers of English. What *Tale, Performance, and Culture in EFL Storytelling with Young Learners* shows is that powerful, engaging storytelling performances of teachers can deeply influence young EFL learners, and these opportunities should not be ignored. It is a rich source of practical suggestions for educators, often based on concrete stories or picturebooks. Its distinctive value lies in the fact that, even though the author focuses on EFL teaching and learning, her advice is as valuable to teachers of English as a second or even first language. Scholars might find a number of relevant insights as well, especially regarding traditional oral narratives and various types of children's tales. Licia Masoni's book achieves a balanced combination of theoretical concepts and practical advice and can thus be equally interesting to both teachers and researchers.

Duhovito i znalacki o humoru

Lovorka Zergollern-Miletić. 2021. *Humor, smijeh, misao, jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada. 169 str. ISBN 978-953-169-479-7.

Diana Zalar

U izdanju Hrvatske sveučilišne naklade izišla je 2021. godine vrlo osebujna knjiga Lovorke Zergollern-Miletić naslova *Humor, smijeh, misao, jezik*. Autorica se humorom kao temom znanstvenoga izučavanja ozbiljnije počela baviti još od pisanja magistarskoga rada *Crni humor u romanima Kurta Vonneguta i Josepha Hellera* (1990.), koji je dijelom i objavila u *Književnoj smotri*. Na poslijediplomskom studiju iz književnosti posebno ju je zaintrigirala činjenica koliko jezik i književnost mogu biti predmet zajedničkoga proučavanja. O nastanku ove knjige može se pročitati u predgovoru autorice, gdje posebno apostrofirala promjene u kontekstu u kojem se humor ostvarivao nekada i u kojem se ostvaruje danas, kao i promjene u samom izučavanju humora jer se danas njime bave znanstvenici različitih struka (psiholozi, antropolozi, lingvisti, teoretičari književnosti, filozofi). Ova knjiga, između ostaloga, argumentira kako je danas vrlo bogata znanstvena literatura o toj temi. Njome se opet intenzivnije počela baviti potaknuta temama dviju sekcija konferencije Međunarodnoga pragmalingvističkoga udruženja (IPRA) u Belfastu 2017. koje su bile posvećene humoru, a na kojoj je konferenciji i autorica održala izlaganje.

U prvom poglavlju naslovljenom „Uvod u proučavanje humora“ započinje analiza teorija i pristupa, najznačajnijih autora studija o problemu humora (Norman N. Holland, Sigmund Freud, Vladimir Propp, Stephen Leacock, Robert Escarpit, a od hrvatskih Ivan Marković, Dunja Fališevac, Milivoj Solar, Boris Senker i dr.), kao i problema temeljne terminologije – u međunarodnim okvirima. Drugo poglavlje naslovljeno je „Povijest proučavanja smijeha, smiješnog i humora“ gdje autorica pojašnjava u kojim su smjerovima tekle teorije o smiješnom i humoru, pa govori o teoriji superiornosti, agresivnosti ili neprijateljstva, teoriji opuštanja i teoriji inkongruencije/nesklada i njihovim predstavnicima. Ovomu pridružuje i teoriju igre, prisutnu u brojnim stručnim djelima, još od djela Tome Akvinskoga do današnjih dana. Nalazimo ovdje još važnih izučavatelja spomenute teme (Johna Morrealla, Henrika Bergsona, Katrin Froese, Simona Critchleya, Salvatorea Attarda

i druge), koji pripadaju različitim znanstvenim područjima, ali su okupljeni oko važnosti i prirode smiješnoga. Iznosene su vrlo maštovite i raznovrsne definicije pojma, koje se ponekad suprotstavljaju, a ponekad jedna drugu nadopunjuju, i autorica tim kratkim, ali sadržajnim pregledom zorno pokazuje koliko su pojmovi humora i smiješnoga dosad zaokupljali maštu i intelektualne potencijale istraživača. Treće poglavlje, „Grčka i Rim“, stoga se usredotočuje na teoretičare smiješnoga u davnim vremenima. Oslonac mu čine u prvom redu Platonova i Aristotelova misao, te antičke i škole proizašle iz njihovih spisa, kao i njihovi tumači i nasljedovateli. Potom slijedi poglavlje „Humanizam i renesansa“, a povijesno je utemeljeno i poglavlje s naslovom „Sedamnaesto, osamnaesto i devetnaesto stoljeće“. Uz teoretičare određenoga razdoblja, posebno čitamo osvrte na razumijevanje smiješnoga u odabranim književnim djelima ili u običajima vezanim uz vjeru i kulturu. Autorica sve više prelazi na tipologizaciju i gradaciju pojmova koji u sebi sadrže smiješno i humor, a tu možemo izdvojiti dio četvrtoga poglavlja naslovljeno „Groteska“. Najkompleksnije je poglavlje naslovljeno „Dvadeseto i dvadeset prvo stoljeće“, koje sadrži najprije kratak uvod u nastajanje i slojevitost pojma humora u novijim razdobljima. Potom se obrazlažu filozofska razmišljanja Henrija Bergsona koja su duboko utjecala na predmet razmatranja, pa čak i na japansku filozofsku misao (Kitaro Nishida, Shuzo Kuki). Teško bi bilo navesti sve autore koji se tematiziraju u knjizi. U njoj se donosi i mnoštvo primjera smiješnih dosjetki, pa se autorica približava još jednom zanimljivom području gdje se događa humor (manje ili više), a to je nastava. Povezuje s njome lingvističko proučavanje humora, gdje se iskristaliziralo semantičko polje s mnogo zanimljivih i različitih nijansi. Tako razlikuje podsmijeh, satiru, igru riječima, ironiju, dosjetku/šalu, mudru opasku, nonsens, zadirkivanje, neslanu šalu, sarkazam, ruganje itd. Posebno se pogled čitatelja usmjerava prema crnomu humoru, njegovim praktičarima umjetnicima (poglavito književnicima), kao i izučavateljima. U sedmom poglavlju naslovljenom „Jedno malo istraživanje“ analiziraju se odgovori studenata Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu na pitanja o humoru, njegovoj važnosti u ljudskom životu, tipovima humora, omiljenosti određenih tipova humora, iskustvima s humorom u razredu itd.

Knjiga Lovorke Zergollern-Miletić pokušava obuhvatiti i osvijetliti vrlo fluidne pojmove zaigranih i promjenjivih „lica“, koji su iznimno važni u umjetnosti, znanosti i kulturi svih razdoblja ljudskoga vijeka. Istraživanje o smijehu u nastavi trebalo bi i dalje produbljivati, a ovdje imamo vrijedan poticaj za to. Stoga je knjiga zapravo vrlo pregledan uvid u opsežnu građu i tematiku koja je postala predmet izučavanja znanstvenika različitih područja, ali i uvid u dubine modusa na kojem dosad počinjavaju već mnoga svjetski proslavljena umjetnička djela. Može poslužiti i kao kompendij o važnosti humora u književnim djelima i u različitim znanstvenim disciplinama. Knjiga još sadrži opsežnu stručnu bibliografiju, kazalo pojmova, kazalo imena i bilješku o autorici.

Važno je istaknuti i sljedeće: autorica je istaknula u predgovoru knjizi kako želi da ona navede na nova razmišljanja i ideje o smiješnom i humoru. Dajući primjere teorijske misli, istodobno ih povezuje s književnim realizacijama slavni humorista, ali i književnika koje možda ne percipiramo takvima, ali su utjecali na raznolikost i značenja pojmova humora i smiješnoga. Kad je riječ o poticaju čitatelja na promišljanja, ova knjiga je zaista inspirativna. Potaknula me na promišljanje o književnicima i likovima iz književnih djela koji su meni osobno važni i koje povezujem s pojmom humora. Primjerice, s književnicima

E. Kishonom, W. Allenom, R. Schamijem, M. Twainom, B. Čopićem, W. Thackerayem, a u nas T. Zagodom, M. Rundek, N. Mihelčić, Z. Balogom, P. Kanižajem itd. Isto tako, o humoru ne možete razmišljati ako ne polazite od njegova praktična ostvarenja u jeziku i određenoj kulturi. U ovoj se knjizi posebno govori o pojmovima engleskoga, židovskoga i francuskoga humora. Gledajući u okvirima tih nacionalnih dimenzija, knjiga je također poticajna za promišljanje. Primjerice, u češkoj kulturi i književnosti pojavila se u dvadesetom stoljeću skupina umjetnika, na čelu sa Zdeněkom Svěrákom, koja je ostvarila umjetnička djela duboko prožeta specifičnim češkim humorom, a koja su pronašla svoj put do recipijenata drugih kultura, poglavito europskih (zbirka drama *Kazalište Járe Cimrmana* (2004.) L. Smoljaka i Z. Svěráka, film *Kolja* (1996.) red. J. Svěráka itd.). Tako se može govoriti o pojmu češkoga humora koji je izuzetno utjecajan u europskoj, ali i svjetskoj kinematografiji. Time želim reći da knjiga Zergollern-Miletić potiče vrlo zanimljivu polemiku, a koja se proteže i do važnosti umjetnosti u razvoju i mijenama poimanja smiješnoga i svih njegovih oblika. U hrvatskim okvirima o humoru u dječjoj knjizi, primjerice, imamo kritičke eseje Stjepana Hranjeca okupljene u knjizi *Smijeh dječje hrvatske književnosti* (2000.).

Knjiga *Humor, smijeh, misao, jezik* vrijedan je doprinos razvoju teorijske i kritičke misli jer duhovito i znalački govori o humoru u njegovim različitim dimenzijama, objedinjujući dosege mnogih humorista i teoretičara od antike do suvremenog doba.

Kršćanski misticizam u poetici nepravedno „zaboravljene“ hrvatske književnice Side Košutić

Kornelija Kuvač-Levačić. 2021. *Iskaz neizrecivoga u poetici Side Košutić*. Zadar: Sveučilište u Zadru. 307 str. ISBN 978-953-331-327-6.

Jelena Alfirević Franić

Znanstvena monografija *Iskaz neizrecivoga u poetici Side Košutić* doktorice znanosti i izvanredne sveučilišne profesorice, koja predaje na Odjelu za kroatistiku Sveučilišta u Zadru, Kornelije Kuvač-Levačić, objavljena je 2021. godine u izdanju Sveučilišta u Zadru kao iznimno vrijedan doprinos hrvatskoj kroatistici. Važnost objave monografije veća je utoliko što u nekima od najvažnijih povijesti književnosti imena Side Košutić nema, a u javnim (društveno-političko-književnim) prostorima jednako su ju prešućivali i u vrijeme komunizma i u vrijeme NDH.¹ Navedeno je rezultiralo nedovoljnom znanstvenom istraženošću njezine poetike te marginaliziranošću i periferijalizacijom same književnice što napokon ispravlja znanstvena sintetska studija Kuvač-Levačić kojom se književni rad Side Košutić sustavno književnoteorijski, odnosno poetički interpretira.²

¹ Kao urednica *Ženskoga lista*, a jer je odbila da list bude „sredstvo jedne užasne politike“ (Kuvač-Levačić 2022: 7), Sida Košutić trebala je za vladavine NDH biti strijeljana.

² Kuvač-Levačić i ranije je pokazala interes za „lik i djelo“ ove prešućivane hrvatske književnice pa prvi rad o Sidi Košutić objavljuje godine 2017., zajedno sa studenticom, Jelenom Alfirević, koja je u diplomskom radu (2016.) pisala o toj, u povijestima književnosti „zaboravljenoj“ (čitaj: zabranjenoj) hrvatskoj književnici. Zajednički rad problematizira „žensko pismo“ i katolički angažman Side Košutić na primjeru odabranih tekstova. Kuvač-Levačić objavljuje i druge radove o Sidi Košutić od 2019. nadalje.